

ZAPISNIK

SA MAGNETOFONSKOG SNIMKA NA KOJEM JE SNIMLJENA RAZGOVOR SA DRUGOM AVDOM DJUMRUKČIĆEM O PREDRATNOM DJELOVANJU NAPREDNIH SNAGA U BANJOJ LUCI. Snimanje je izvršio Ibrišagić Ibro dne 6 aprila 1958 godine u Sarajevu.

IBRO IBRIŠAGIĆ: Druže Avdo, molim te da ispričaš svoja sjećanja o radu SKOJ-evskog aktiva u Banjoj Luci, kojemu si i ti bio član, način rada, kako je djelovala ova organizacija, kako je rukovodjeno uopšte sa partiskim radom u Banjoj Luci u to doba, naravno koliko se ti sjećaš?
AVDO DJUMRUKČIĆ: Pitanje nije nimalo lako. Prošlo je blizu 20 godina od tada, kada sam zajedno sa drugovima koji su poginuli u NOB-i radio u jednom Skojevskom aktivu u Banjoj Luci. To je bilo 1938, 39 i 40 godine. U grupi kojoj sam ja pripadao bili su drugovi Ibro Sarač, Braco Potkonjak i Ahmet Hadžihalilović. Grupom je rukovodio Ivica Mažar. Naši sastanci održavali su se ili u kućama pojedinih drugova ili van grada. Dobro se sjećam sastanka Podpečinama kod Banje Luke, na kojem smo preradjivali Imperijalizam iz SKP(b). Na taj sastanak nismo smjeli nositi sa sobom izvadjene glave iz SKP(b), nego smo morali naučiti napamet pojedina poglavlja Imperijalizma. Kad Skojevske organizacije u Banjoj Luci u to vrijeme bio je vrlo sistematičan. Moram naročito istaći da partiska organizacija u Banjoj Luci borila se za svakog naprednog, za svakog pametnog i poštenog i omladinca i intelektualca i djaka i radnika, vodeći računa zaista da najbolji budu nosioci napredne ideje Marksizma-Lenjinizma. Sjećam se kako

ka je borba vodjena oko svakog čovjeka. O svakom mladom čovjeku mi smo razgovarali na našem sastanku i tražili smo načina da mu se približimo, naravno ako smo znali da je on lično pošten. Prilazili smo takvim omladinima i nismo dozvolili da ih zavedu razni reakcionarni elementi. Ja mislim da osnovni uspjeh rada Partije u Banjoj Luci leži baš u tome što je naročita pažnja posvećena mladim ljudima u njihovom formiranju. Partija je vodila računa, naročito preko Skojevskih organizacija, a i preko javnih manifestacija, da mladi ljudi čitaju i izučavaju naprednu literaturu, da se napajaju duhom književnika Maksima Gorkog, klasika, da se čitaju najljepša djela literature, koja je o to doba izdavao "Nolit" i "Binoza" ponešto, tako da je veliki broj poštenih omladinaca i radnika i djaka prišao Partiji ili bio simpatizer.

IBRO IBRIŠAGIĆ: Molim te Avdo, hoćeš mi reći nešto o partiskom materijalu, odnosno o partiskoj arhivi Mjesnog komiteta u Banjoj Luci, koja je, kako sam ja čuo bila smještena u tvojoj kući za vrijeme rata i bila sačuvana sve do 1945 godine. Kako je to bilo i šta je bilo sa tom arhivom, odnosno i šta je ta arhiva sadržavala, ukoliko se toga sjećaš?

AVDO DJUMRUKČIĆ: Upravo u času kad su ulazile njemačke panoeer divizije u Banju Luku, primio sam jedan dio arhiva Mjesnog komiteta Banje Luke od druga Nikice Pavlića. Koliko se sjećam u tom arhivu bila su mnogobrojna pisma, onda su bili mnogi letci koji su izdati u Banjoj Luci, kao i letci koje su izdavali i radničke organizacije širom zemlje i beogradskog univerziteta. Sjećam se bilo je pismo o autonomiji Bosne i Hercegovine, bila su neka djela Lenjinova i bili su neki dokumenti i proglašaji, koji su izdani pred sam rat nekoliko godina ranije u Banjoj Luci. To sam nazgodno mjesto ostavio u kući i po završetku rata, predao sam tadašnjem, 1945 g., predao sam ovaj dio ~~arhive~~ arhive predratnog Mjesnog komiteta KP u Banjoj Luci, sekretaru tadašnjem Mjesnog komiteta Banja Luka drugu Fikretu Dediću, po nalogu Rude Kolaka, tadašnjeg sekretara Oblasnog Komiteta.

IBRO IBRIŠAGIĆ: Kada si tu arhivu spremio u svojoj kući, da li je još neko znao za nju ili si ti bio jedini koji je ~~znao~~ to znao? Gdje si spremio ovu arhivu, kako si je zapakovao itd.?

AVDO DJUMRUKČIĆ: Kada sam donio arhivu kući, upravo se kod kuće nalazio naš jedan prijatelj, koji je još svojevremeno kod mog djeda gradio kuću, pa i kod našeg oca. To je jedan tesar, radnik iz sela Glamočana - po imenu Niko Djurić je gotovo odrastao kod nas. Kad sam donio arhivu, rekao sam mu: "Niko, imamo jedan posao da uradimo." Rekao sam mu da nadjemo jedno zgodno mjesto u kući, gdje bismo mogli ostaviti neke papire. Onda smo razgke-

dali kuću i našli smo da je najzgodnije ugraditi u uzlazne stepenice, jer ako neko vrši pretres kuće, malo ko će se sjetiti da je prešao preko mjesta gdje se nalazi arhiva. U toj psihološkoj varci, nisam se ni prevario, jer kuća je 3-4 puta pretresana i nikad nisu uspjeli da nadju, jer u samom ulazu u kuću prelazili su preko mjesta gdje je smještena arhiva. Kad je došlo do ugradnje ovog materijala onda mi je postavio pitanje Niko Djurić, koji i danas živi u Glamočanina: "Druže Avdo zar ti vjeruješ, da će ova švapska sila propasti?" To je pitanje bilo vrlo karakteristično, jer su tada zaista po svim ulicama bili tenkovi pancera divizije. Ja sam mu odgovorio, da će sigurno propasti ova sva švapska sila, a ako on ostane živ neka nekome poslije rata kaže da se ova arhiva nalazi tu sakrivena u kući. Koliko mi je poznato Niko Djurić je čitavo vrijeme rata čitao o ovj tajni i nikad nikome nije rekao gdje se to nalazi. Ja sam ga naravno bio upozorio da nikome ne kaže. Za vrijeme rata sam se s njim sretao, jer sam preko sela u kojem on živi nekoliko puta prelazio u Koza-ru, pa sam svraćao kod njegove kuće.

IBRO IBRIŠAGIĆ: Kad smo već kod toga. Hoćeš li mi molim te nešto reći o onom periodu borbe u okupiranoj Banjoj Luci, o radu Partije, naravno koliko ti o tome znaš?

AVDO DJUMRUKČIĆ: Ja mogu da kažem 1941 da ni komunisti, ni simpatizeri KP nisu vjerovali, da je fašizam tako crn kao što stvarno jest. Mi smo se još uljuljkivali u tome da ćemo pod fašizmom moći odvijati neki ilegalni rad. Poslije ukidanja KAB-a, mi smo mislili da ćemo razvijati naš rad preko "Balkana", tako da su pojedini drugovi bili zaduženi da rade kroz "Balkan", konkretno Adolf Podgornik, ja i još neki drugovi trebali smo da razvijamo rad kroz "Balkan". Mi smo dosta govorili o tome šta je borba protiv fašizma, ali da je tako strašan i okrutan, u tome smo se i mi prevarili. Činjenica da smo se prevarili u tome, što 22 juna 1941 godine, kada je otpočeo rat, napad Njemačke na SSSR, tj. već 24 juna t.g izvršeno je hapšenje jednog većeg dijela komunista u Banjoj Luci. To pokazuje da nismo dovoljno bili ni budni, niti smo pak, vjerovali da je fašizam tako strašan, da preventivno uništava sve ono što napredno misli. Poslije 24 juna 1941 g. mnogi banjalučki komunisti su se morali skloniti na razne strane. Ja sad o tome ne bih govorio, ne mogu detaljno da se prisjetim kuda je ko otišao, ali mogu da govorim o periodu od maja, juna 1942 god do 1944

IBRO IBRIŠAGIĆ: Da, jer Partija je i pored vrlo teških uslova uspjela da organizira ilegalni rad u Banjoj Luci, je li? I pored strašnih fašističkih progona ilegalni rad je stalno postojao

AVDO DJUMRUKČIĆ: To samo pokazuje koliko je bio širok, koliko je bila Partija omiljena u Banjoj Luci i kako je tvrdog korijena imala u našem gradu, da i uklanjanjem mnogih rukovodećih drugova, sklanjanjem njihovim; jedni su otišli u partizane, neki na razne strane, jedan dio stradao u zatvorima itd. pokazuje da je onaj svakodnevi rad Partije u omladinskim, dječkim organizacijama, organizacijama žena, organizacijama radnika, studenata i ostalim drugim organizacijama, pa ako hoćeš svim organizacijama koje su bile, imali smo simpatizere Partije, pokazuje koliko je široka polje rada Partije bilo prije rata u Banjoj Luci. Tako ni odlazak pojedinih drugova nije uništio rad Partije u Banjoj Luci nego je nesmanjenom žestinom nastavljena borba protiv okupatora. Možemo kazati da u Banjoj Luci je oslobodilački pokret imao uvijek masovnu podršku. To dokazuje izlazak hiljada ljudi poslije koji su izišli iz Banje Luke u redove NOP.

IBRO IBRIŠAGIĆ: Molio bih te da nešto kažeš o ovom periodu, neke detalje, ako se još sjećaš, od maja 1942 god. dalje.

AVDO DJUMRUKČIĆ: ~~Partija~~ Ja sam došao u Banju Luku poslije jednog masovnog hapšenja, koje je neprijatelj izvršio u Banjoj Luci, onako nasumce. Desetine i desetine naprednih ljudi u koje se je ista sumnjalo, bez nekih konkretnih dokaza, uhapšeno je. Bilo je nekih dokaza u Srednjoj tehničkoj školi u skojevskoj organizaciji kao skupljanje crvene pomoći, pomaganje familija čiji su hranio-ci, sinovi i očevi otišli u partizane, neprijatelj je nekako bio došao do tih dokumenata. Saslušanja su provodjena u ustaškom logoru u Staroj Gradišci, pod vrlo teškim okolnostima, mučeći pojedine drugove. Većina od tih drugova je ostala po logorima, neki su pušteni, neki su izgubili živote u logoru u Staroj Gradišci, neki poslije prebačeni u Jasenovac. Medjutim ni to nimalo nije omelo razvoj i borbu protiv neprijatelja. Svaki dan su se javljali nova djela protiv neprijatelja. Organizacija je u Banjoj Luci djelovala neprekidno, iako se može reći, da mnogi koji su davali živote za Partiju nisu ni pitali da li su članovi Partije ili ne. Hoću reći, da taj formalni, vanjski oblik nije bio važan za

veliki broj naših drugova, nego borba i njegov doprinos toj borbi. To je vrlo karakteristična stvar, da je masovna podrška rada i borbe Partije u Banjoj Luci bila u toku čitavog rata. Treba znati da je u gradu bilo teško stanje. U porudjenju sa ilegalnim radom u recimo Mostaru, to skoro neuporedivo. Borba protiv Švaba i borba protiv Talijana to su dve suštinski različite, iako je i jedan i drugi neprijatelj, ali po mentalitetu jednih i drugih, Švaba i Talijana to je velika razlika. Pod Švabama je bio zbrisan do temelja i prag kuće, ako se nešto znalo ili sumnjalo, a tamo je ipak nešto bilo blaže. Zbog toga smatram da pokret u Banjoj Luci je bio jedan koji zavredjuje, da se detalji tog pokreta iznadju i da se pokaže to djelovanje u periodu okupacije.

IBRO IBRIŠAGIĆ: Molim te Avdo, koliko ja znam ti si 1940 god. prisustvovao jednom izletu, koji je organizirala Partija u Trapistima. Da li bi mogao sada iznijeti neke detalje sa tog izleta?

AVDO DJUMRUKČIĆ: Izleta 1940 godine, koji je tako nazvan, stvarno to je jedan zbor bio kojega je organizirala Partija u Banjoj Luci, upravo na dan godišnjice napada Njemačke na Poljsku. Pripreme za taj sastanak u Trapiskoj šumi na taj izlet izvršene su vrlo pažljive i uspješno. Zboru je prisustvovalo dosta drugova. Koliko se sjećam čitav jedan plato bio je ispunjen drugovima i drugaricama. Mi smo stali okolo po ivici šume, a na samom jednom kraju platoa dolazili su pojedini drugovi koji su govorili. Sjećam se vrlo dobro temperantnog govora, borbenog govora, koga je održao drug Osman Karabegović. Tu su evocirane sve uspomene na borbu radničke klase u Banjoj Luci u tom zadnjem periodu i dao je novi potstrek i borbenost za dalju borbu protiv fašizma. Ne mogu se sjetiti, koji su još drugovi uzeli riječ, ali znam da su bila 2-3 govornika i taj zbor, taj sastanak u Trapiskoj šumi, ostao mi je u sjećanju, kao nešto vrlo lijepo i kao nešto što je dalo i meni, a i drugima novi potstrek za borbu protiv fašizma i za jedno novo učvršćenje i afirmaciju, da su ideje koje zastupam pravilne, pravedne, opštečovečanske i ljudske. Kada smo silazili iz Trapiske šume, na samom mostu došlo je do incidenta, do sukoba sa policijom. Policija je bila obaviještena o zboru, ali izgleda kasno, tako da je počela sa pripremanjem napada na nas i sa opkoljavanjem pri samom koncu zбора. Tako je, mogu reći zbor u potpunosti uspio, a da je pri samom koncu došlo do sukoba između nas i policije. Na mostu je došlo do jednog jačeg okršaja. Tu su nastupali agenti policija, pa su bili pomognuti ne znam raznoraznim elementima, ali tu ipak nisu imali uspjeha u tome da ometu, niti da rastjeraju, jer smo mi ipak, koliko se sjećam, uspješno se svi vratili. Koji su drugovi uhapšeni i da li je koji drug tada uhapšen, ja se sada ne mogu sjetiti. Ostalo mi je samo u sjećanju da je to jedan vrlo uspješan zbor Partije 1940 godine.

Prepisivanje sa magnetofonske vrpce je izvršio Ibro Ibrišagić.

Ibro

Arhiv Bos. krajinne B. Luka

ABK 209-MG-11/97